

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos švietimo ir
mokslo ministro 2014m.

[Sausio 27](#) d. įsakymu Nr. [V-38](#)

GABIŲ IR TALENTINGŲ VAIKŲ PAIEŠKOS, ATPAŽINIMO SISTEMOS SUKŪRIMO IR MOKYKLŲ ŠIEMS VAIKAMS PRIEINAMUMO DIDINIMO 2014–2016 METŲ VEIKSMŲ PLANAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų plane (toliau – Veiksmų planas) pateiktos ilgalaikės gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo plėtros kryptys, išdėstyti tikslai, uždaviniai ir priemonės, numatomi Veiksmų plano rezultatai.

2. Veiksmų planas plėtoja ir tęsia Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-2667 „Dėl Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategijos patvirtinimo“ (toliau – Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategija), Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. ISAK-105 „Dėl Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programos patvirtinimo“ (toliau – Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programa), numatytas gabių ir talentingų vaikų atpažinimo ir ugdymo kryptis. Veiksmų planas parengtas, vadovaujantis Strateginio planavimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 „Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“.

3. Veiksmų plano paskirtis – numatyti bendras gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo plėtros kryptis ir veiklas, užtikrinti jų integralumą ir veiksmingumą.

4. Veiksmų plane vartojamos sąvokos:

4.1. **Gabūs vaikai** – tai vaikai, galintys efektyviai įgyti žinių ir mokėjimų; juos pritaikyti naujoms problemoms spręsti; sparčiai mokytis iš patirties. Jų intelektualinių gebėjimų lygis yra labai aukštas (individualiai testuojamųjų standartizuotais intelekto testais intelekto koeficientas yra du standartiniai nuokrypiai ar daugiau nei vidurkis). Turėdami šiuos intelektualinius gebėjimus, gabūs vaikai lenkia arba pajėgūs pralenkti panašios patirties ir aplinkos bendraamžius savo vienos ar kelių mokslo sričių akademiniais pasiekimais. Šiems vaikams būdingas aukštas kūrybiškumo lygis;

4.2. **Talentingi vaikai** – tai vaikai, turintys ypatingų gebėjimų, kurie pasireiškia vienos ar kelių meno, mokslo ar sporto sričių pasiekimais.

5. Veiksmų plano įgyvendinimas remiasi šiais principais:

5.1. prieinamumo – kai visiems gabiams ir talentingiems vaikams nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, gyvenamosios vietos, mokyklos tipo, amžiaus, lyties, kalbinės aplinkos sudaromos sąlygos gauti jų poreikius atitinkantį ugdymą;

5.2. paslaugų tęstinumo – kai gabių vaikų paieška, atpažinimas ir ugdymas sudaro vientisą interaktyvią seką;

5.3. atsakomybės ir kompetencijos – gabių vaikų paiešką, atpažinimą ir ugdymą vykdo kvalifikuoti specialistai, teisės aktų nustatyta tvarka teikiantys kokybišką švietimo pagalbą.

II. SITUACIJOS ANALIZĖ

6. Gabių ir talentingų vaikų ugdymas apima šių vaikų atpažinimą, ugdymo spartinimą, individualizavimą ir turtinimą.

6.1. Gabių vaikų paieška ir atpažinimas:

6.1.1. gabūs vaikai atpažįstami dažniausiai asmenine tėvų ir (ar) mokytojų iniciatyva. Tėvai ir (ar) mokytojai subjektyviai taiko įvairius gabumų atpažinimo kriterijus. Vieni iš dažniausiai naudojamų kriterijų – geri mokymosi rezultatai ir pasiekimai mokomųjų dalykų olimpiadose, konkursuose, kituose tikslinės paskirties renginiuose.

Gabūs vaikai taip pat atrenkami, vykdant gabiams vaikams skirtas programas. VšĮ „Nacionalinė moksleivių akademija“ vykdo 7–10 klasių mokslui gabių mokinių atranką. VšĮ „Mokykla vaikams“ vykdo programą „Gabių vaikų akademija“, kurioje gali dalyvauti atrinkti 2–4 klasių mokiniai.

Šalies pedagoginių psichologinių tarnybų ir mokyklų psichologai jau apmokyti taikyti adaptuotus ir standartizuotus gabių vaikų poreikius identifikuojančius instrumentus (12–16 metų vaikams), tokius kaip „Berlyno intelekto struktūros testas jaunuoliams: gabumų ir ypatingų gabumų atpažinimas“ (BIS-HB), „Piešimo testas kūrybiškam mąstymui“;

6.1.2. talentingų vaikų atpažinimą, jų meninių gebėjimų atskleidimą atlieka meninio ugdymo programas vykdančios mokyklos pagal įvairias meninių gebėjimų turinčių vaikų paieškos sistemas ir atskleidimo metodikas. Nacionalinė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokykla vykdo nacionalinę talentingų vaikų paiešką. Iš dalies talentingų vaikų atpažinimą atlieka ir savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo mokyklos bei kitos įstaigos (muzikos, dailės, meno mokyklos, studijos ir kt.).

6.2. Gabių ir talentingų vaikų ugdymas spartinamas:

6.2.1. pagal pedagoginių psichologinių tarnybų specialistų rekomendacijas anksčiau pradėjus dalyvauti priešmokyklinio ir (ar) pradinio ugdymo programose;

6.2.2. priešmokykliniame, pradiniam ir pagrindiniame ugdyme atsižvelgus į mokymosi pasiekimus, gali būti rekomenduojama kelti mokinį į aukštesnę klasę.

6.3. Gabių ir talentingų vaikų ugdymas diferencijuojamas, specializuojamas, individualizuojamas, suteikiant galimybę vaikams:

6.3.1. rinktis pagilintą, kryptingą dalykų arba jų modulių mokymąsi, diferencijuojant užduotis pagal jų amžių, gebėjimus ir polinkius;

6.3.2. mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl išskirtinių asmens gabumų dailei, muzikai, šokiui, – įgyvendinant profesinės linkmės muzikos, iš dalies – dailės, choreografijos ugdymo programos modulį;

6.3.3. mokyti gimnazijose, turinčiose patirties ugdyti gabius vaikus;

6.3.4. mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl išskirtinių asmens gabumų dailei, muzikai, šokiui, – pasirinkti specializuotas ugdymo krypties programas (pradinio, pagrindinio ir vidurinio kartu su dailės, menų, muzikos ugdymu programas) įgyvendinančias mokyklas: Nacionalinėje Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokykloje, Kaune – dailės arba J. Naujalio muzikos gimnazijose, Klaipėdoje – E. Balsio menų gimnazijoje, Panevėžyje – V. Mikalausko menų mokykloje, Šiauliuose – S. Sondeckio menų gimnazijoje arba Kauno J. Gruodžio, Klaipėdos S. Šimkaus, Vilniaus J. Tallat-Kelpšos konservatorijose.

6.4. Gabių ir talentingų vaikų ugdymas turtinamas:

6.4.1. skiriant papildomas valandas gabių vaikų ugdymui bendrojo ugdymo mokyklose;

6.4.2. sudarant sąlygas gabiams ir talentingiems vaikams gauti dalykinių ir asmenybės ugdymo žinių, įgyti tokių gebėjimų, kurių jie neturi galimybės įgyti per pamokas, dalyvaujant nevyriausybinėms organizacijoms, tokių kaip VšĮ „Nacionalinė moksleivių akademija“ ar „Gabių vaikų akademija“ (VšĮ „Mokykla vaikams“), veiklose;

6.4.3. sudarant sąlygas gabiams mokiniams lankyti aukštųjų mokyklų įsteigtas neakivaizdines mokyklas, kuriose tobulinami pasirinktos srities gabumai / talentai, tokias kaip „Nacionalinė moksleivių akademija“ (NMA), „Fizikos olimpas“, jaunųjų programuotojų, jaunųjų matematikų, jaunųjų chemikų neakivaizdinės mokyklos, Jaunųjų tyrėjų klubas (Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras). Talentingų meno srityje vaikų neakivaizdinį mokymą 2007–2012 m. vykdė Nacionalinė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokykla;

6.4.4. inicijuojant įvairius renginius bendrojo ugdymo ir neformaliojo vaikų švietimo mokyklose (konkursus, festivalius, varžybas) ir tikslinės paskirties projektus;

6.4.5. organizuojant šalies ir tarptautines mokomųjų dalykų olimpiadas, konkursus ir kitus renginius; pasirengimo tarptautinėms olimpiadoms stovyklas, užtikrinant dalyvavimą tarptautinėse olimpiadose, konkursuose (nuo 2007 m. tai atlieka Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras);

6.4.6. įgyvendinant jaunųjų meno atlikėjų dalyvavimo nacionaliniuose ir tarptautiniuose konkursuose, parodose, pleneruose paramos projektus (nuo 2008 m. tai atlieka Nacionalinė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokykla);

6.4.7. organizuojant skirtingoms mokslo sritims gabių vaikų ugdymą įvairiose neformaliojo švietimo mokyklose. Šiose mokyklose gabūs mokiniai gali pasirinkti ilgalaikes kryptingo ugdymo programas.

7. Gabių ir talentingų vaikų ugdymo Lietuvoje stiprybės:

7.1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme įtvirtinta sąvoka *Specialieji ugdymosi poreikiai* – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių, kas suteikia išskirtinų gabumų vaikų grupei įgyti kitokį statusą ugdymo procese. Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategijoje ir Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programoje formuluojamos konceptualios nuostatos apie gabių vaikų atpažinimą ir ugdymą;

7.2. pozityvi Švietimo ir mokslo ministerijos, savivaldybių, švietimo įstaigų pozicija gabių vaikų atžvilgiu;

7.3. nerealizuojantys išskirtinių gebėjimų vaikai priskirti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupei (Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių lygių klasifikatoriuje, patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. V-394 „Dėl Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių lygių klasifikatoriaus patvirtinimo“, jau išskirta mokinių, nerealizuojančių savo ypatingų gabumų, grupė);

7.4. veikianti talentingų menininkų vaikų paieškos ir ugdymo sistema. Talentingų vaikų atpažinimą, jų meninių gebėjimų atskleidimą atlieka kryptingo meninio ugdymo programas vykdančios mokyklos pagal įvairias meninių gebėjimų turinčių vaikų paieškos sistemas ir atskleidimo bei ugdymo metodikas;

7.5. veikianti talentingų sportininkų vaikų paieškos ir ugdymo sistema.

8. Gabių ir talentingų vaikų ugdymo Lietuvoje silpnybės:

8.1. nėra pritaikytų gabių vaikų paieškos ir atpažinimo instrumentų visų amžiaus tarpsnių vaikams (pradedant ikimokykliniu amžiumi);

8.2. nėra sukurtos ir įteisintos gabių ir talentingų mokslui vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo tvarkos/ sistemos;

8.3. neužtikrinamas jau atpažintų gabių ir talentingų vaikų ugdymo tęstinumas (jungiant formalųjį ir neformalųjį švietimą). Neapibrėžta, koks turėtų būti gabių vaikų ugdymo turtinimo santykis su priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų įgyvendinimu. Nuoseklus ugdymas vykdomas nesisistemingai, yra prieinamas ribotam mokinių skaičiui, priklausomas nuo mokytojo kompetencijos ir entuziazmo;

8.4. trūksta metodinių priemonių ir instrumentų darbui su gabiais ir talentingais vaikais;

8.5. nepakankamos mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų kompetencijos atpažinti ir ugdyti gabius ir talentingus vaikus;

8.6. skiriamas nepakankamas finansavimas gabių vaikų kokybiškam ugdymui užtikrinti;

8.7. neišspręsta universitetų, kitų aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų mokslininkų skatinimo dalyvauti gabių ir talentingų vaikų ugdyme ir užtikrinti šios veiklos perimamumą universitetuose problema;

8.8. nėra institucijos, koordinuojančios gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo organizavimą. Trūksta gabių ir talentingų vaikų psichologinės gerovės ir ugdymo stebėsenos tyrimų, informacijos apie gabių ir talentingų vaikų ugdymo patirtį Lietuvoje ir užsienyje rinkimo, kaupimo, analizavimo ir sklaidos;

8.9. trūksta gabių vaikų konsultavimo ir tėvų informavimo gabių vaikų psichologinės gerovės ir ugdymo klausimais.

9. Gabių ir talentingų vaikų ugdymo Lietuvoje galimybės:

- 9.1. išryškėjęs poreikis ugdyti gabius ir talentingus vaikus kaip nematerialų šalies turtą;
- 9.2. švietimo politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos bei mokslo ir studijų institucijos ir švietimo įstaigos bendradarbiauja, ugdant gabius ir talentingus vaikus;
- 9.3. verslo organizacijos vis dažniau įtraukiamos į ugdymo procesą;
- 9.4. didėja švietimo ir švietimo pagalbos specialistų susidomėjimas išskirtinių gebėjimų vaikų atpažinimu ir ugdymu.

10. Gabių ir talentingų vaikų ugdymo Lietuvoje grėsmės:

- 10.1. neaiškus visuomenės požiūris į valstybės poziciją remti gabius ir talentingus vaikus (stereotipas, kad gabūs ir talentingi vaikai yra „apdovanoti“, todėl reikia orientuotis į turinčius negalių, sutrikimų ir sunkumų);
- 10.2. neužtikrintas politikos ir finansavimo tęstinumas gabių ir talentingų vaikų ugdymo proceso organizavimui (paieškai, atpažinimui, ugdymui);
- 10.3. formalus politikų, specialistų, administracijos, mokytojų požiūris į gabių ir talentingų vaikų atpažinimą ir ugdymą;
- 10.4. priešprieša tarp atpažintų ir dalyvaujančių ugdymo programose gabių ir talentingų vaikų ir į jas nepakliuvusiųjų.
11. Atsižvelgiant į stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizę ir vykstančius pokyčius, siūloma atkreipti dėmesį į šias veiklas išskirtose srityse:
 - 11.1. sudaryti teisinį pagrindą gabių ir talentingų vaikų atpažinimui ir ugdymui;
 - 11.2. ankstinti gabių vaikų paiešką ir atpažinimą;
 - 11.3. sukurti gabių ir talentingų mokslui vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo sistemą;
 - 11.4. stiprinti akademinės bendruomenės vaidmenį gabių ir talentingų vaikų ugdyme.
12. Įvairių veiklų įgyvendinimas sietinas su Europos Sąjungos paramos galimybėmis, nes biudžeto lėšos šiuo metu yra gana ribotos.

III. VEIKSMŲ PLANO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

13. Pagrindinis Veiksmų plano siekis – sudaryti sąlygas gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo plėtrai. Veiksmų plano tikslas –kurti ir plėtoti gabių ir talentingų vaikų atpažinimo ir ugdymo sistemą.

14. Veiksmų plano uždaviniai:

- 14.1. tobulinti gabių ir talentingų vaikų atpažinimo ir ugdymo teisinę bazę;
- 14.2. kurti gabių vaikų paieškos ir atpažinimo sistemą, gerinti švietimo pagalbos gabiems ir talentingiems vaikams kokybę;
- 14.3. kurti gabių ir talentingų mokslui vaikų ugdymo sistemą;
- 14.4. vystyti talentingų menui mokinių ugdymo(si) galimybes.
15. Šiems uždaviniams vykdyti skirtų priemonių veiklų sąrašas, lėšų poreikis pateiktas Veiksmų plano 1 priede.

IV. VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMAS

16. Veiksmų plano priemonių vykdytojos yra Švietimo ir mokslo ministerija bei ministerijai pavaldžios institucijos.

17. Veiksmų plano vykdymą koordinuoja Švietimo ir mokslo ministerija. Koordinavimas vykdomas, rengiant Švietimo ir mokslo ministerijos ir jai pavaldžių institucijų strateginius ir darbo planus, analizuojant ataskaitas, pasiektus rodiklius. Švietimo ir mokslo ministerija gali sudaryti darbo (ekspertų) grupes gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo plėtros klausimams aptarti, pasiūlymams parengti.

18. Veiksmų plano įgyvendinimo stebėseną vykdoma pagal Veiksmų plano vertinimo kriterijus (2 priedas).

19. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu pagal gautus siūlymus kasmet Veiksmų planas gali būti tikslinamas.

20. Sprendimai dėl tarptautinių renginių gabiems vaikams organizavimo Lietuvoje turi būti priimami ne vėliau kaip prieš dvejus metus iki renginio ir derinami su Švietimo ir mokslo ministerija.

21. Veiksmų plano priemonių finansavimo šaltiniai:

21.1. valstybės biudžeto lėšos;

21.2. Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos;

21.3. kitų finansavimo šaltinių lėšos.

22. Veiksmų plano įgyvendinimas ir rezultatai nuolat pristatomi visuomenei:

22.1. įvairiuose renginiuose;

22.2. spaudoje;

22.3. švietimo portale;

22.4. Švietimo ir mokslo ministerijos ir Veiksmų plano priemonių vykdytojų interneto svetainėse.
